
**M. T. CABRÉ / M. BOZZO / A. EGEA
M. JUNCADELLA / C. SANTAMARIA**

**EL NOU DICCIONARI
NORMATIU
DE LA LLENGUA CATALANA**

1. EL PROJECTE

1.1. Justificació

La llengua catalana ha tingut fins ara en el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC) de Pompeu Fabra el diccionari de referència normativa que necessita qualsevol llengua de cultura normalitzada per orientar l'ús correcte que de la llengua han de fer en determinades situacions els seus parlants.

Els esdeveniments històrics i polítics produïts al llarg del segle xx, però, han fet que aquest diccionari no seguís el procés d'evolució que segueixen els diccionaris normatius arreu del món. Efectivament, la primera edició del DGLC va aparèixer el 1932 per iniciativa del mateix Fabra, aleshores president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, per fornir els parlants d'una eina de referència, mentre no fos publicat el gran *Diccionari* de l'Institut d'Estudis Catalans.¹

I van transcórrer vint-i-dos anys abans que no es pogués fer la segona edició del DGLC (1954), que Carles Riba, president en aquell moment de la Secció Filològica i autor del pròleg, presenta com una reedició, ja que els canvis respecte a la primera edició són mínims i fruit, moltes vegades, de la intervenció de la censura del moment.

(1) La provisionalitat d'aquesta obra l'explicita Pompeu Fabra en el pròleg del *Diccionari*, on el presenta com a «canemàs del futur diccionari de l'Institut».

Del 1939, any en el qual l'IEC fou desposseït del seu patrimoni, fins que va ser novament reconegut oficialment l'any 1976, l'Institut d'Estudis Catalans va viure en semiclandestinitat i va seguir les seves tasques amb precarietat gràcies a la voluntat investigadora dels seus membres i a les aportacions econòmiques de ciutadans i institucions privades. Aquest sistema de vida i de funcionament va repercutir, evidentment, en les edicions del DGLC a partir dels anys seixanta, de les quals s'encarregà Josep Miracle, que va introduir al text de Fabra força noves entrades i modificacions de les entrades existents, aprovades per la Secció Filològica, i addicions i modificacions recollides personalment. Miracle, però, per respecte a l'obra de Fabra i a l'autoritat de la Secció Filològica, va marcar explícitament en el text tot allò que era fruit de la seva aportació personal.

En la sessió plenària d'octubre de 1990, la Secció Filològica, conscient de la seva responsabilitat en la normativització de la llengua catalana i sabent la importància que té per als parlants de disposar d'un diccionari normatiu que respongui a les necessitats de la llengua moderna, va decidir d'abocar els seus esforços i els de les Oficines Lexicogràfiques en l'elaboració del *Nou diccionari normatiu*, sobre la base que havia de ser la revisió i l'actualització del diccionari de Fabra i amb la intenció d'anar-lo mantenint al dia en futures edicions. L'aprovació de la Llei sobre l'autoritat lingüística de l'IEC per part del Parlament de Catalunya el 24 d'abril de 1991 no va fer més que ratificar políticament, si calia, l'impuls del projecte d'elaboració del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana* (NDNLC). Aquest projecte, que inicialment s'havia de dur a terme en un període de sis anys, s'ha hagut d'accelerar i readaptar a un nou calendari de treball, d'acord amb els compromisos del mateix Institut.

El projecte d'elaboració del NDNLC parteix de sis supòsits fonamentals:

- És el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, i doncs, ha de ser assumit pel Ple de la Institució, tant en el sentit de la seva acceptació, com en el de la seva elaboració. Es planteja, per tant, com un treball col·lectiu de l'Institut (i no com un treball d'una secció concreta) i plenament institucional.
- Serà considerat, quan s'editarà, l'obra de referència normativa fins que l'Institut no disposi d'un nou diccionari (el gran *Diccionari* de l'Institut), que s'haurà d'elaborar a partir dels materials que es constitueixen en el marc del projecte del Corpus Textual del Català Contemporani.
- És una actualització i regularització del *Diccionari general* de Pompeu Fabra, i, per tant, no s'elabora a partir de zero, sinó sobre la base del «canemàs» del *Diccionari general*, i es fonamenta, sempre que això respon a les exigències de la lexicografia contemporània, en els criteris que es van aplicar durant els anys trenta en la confecció del DGLC.
- Però no obstant aquesta fidelitat, ha d'acoblar-se a les necessitats expressives i comunicatives del món d'avui i, per tant, ha d'actualitzar-ne la nomenclatura i el contingut d'acord amb l'estat actual de la llengua, i, si cal, ha de posar el dia els criteris de presentació dels articles.

- És diccionari normatiu,² i, per aquesta raó, només contindrà els mots de la llengua que l'Institut considera plenament correctes i identificats com a mots catalans. No pot contenir, doncs, mots que, tot i ésser correntment usats pels parlants, no es considerin ni catalans³ ni correctes.
- Ha de respectar el concepte que una llengua correcta no és una llengua monosistèmica, sinó plural, tant pel que fa a la seva extensió com a la diversitat dels seus registres.⁴

1.2. Organització del treball

L'organització dels treballs del NDNLC ha estat (i continua essent), atesos els seus supòsits fonamentals, d'una gran complexitat, tant pel que fa referència a la distribució i assumció dels àmbits de responsabilitat com a l'organització mateixa de les tasques, si tenim presents el calendari d'acceleració fixat per l'IEC i el nombre de col·laboradors que hi intervenen.

La Secció Filològica va encomanar a Joan Bastardas, aleshores director de les Oficines Lexicogràfiques i president de la Comissió Lexicogràfica de la Secció Filològica, la direcció del projecte, i a M. Teresa Cabré, actualment directora de les Oficines Lexicogràfiques, la seva coordinació.

En aquesta línia, les tasques i responsabilitats en l'elaboració del diccionari s'han distribuït ordenadament entre les diferents unitats i òrgans que componen l'Institut d'Estudis Catalans:

- Les Oficines Lexicogràfiques es responsabilitzen de l'organització general dels treballs i de la preparació dels materials per al diccionari.
- La Comissió Lexicogràfica, composta per membres de la Secció Filològica especialistes en lèxic, té la responsabilitat de revisar els materials de les Oficines, d'aprovar les formes proposades i els criteris d'elaboració del diccionari, i de presentar els treballs a la Secció Filològica.
- La Secció Filològica, el Ple de la qual és qui té l'última paraula sobre els criteris que cal seguir en l'elaboració del NDNLC, dóna el vist-i-plau al text del diccionari.
- Les seccions de l'IEC i les societats filials adscrites, a les quals pertanyen científics de les diverses àrees del saber, són responsables de la selecció de la terminologia especialitzada de cada àmbit temàtic i de l'atribució de les definicions que hi corresponen.
- Finalment, és el Ple de l'Institut d'Estudis Catalans qui ha d'aprovar el *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana*.

(2) Un diccionari és normatiu si el conjunt dels mots que conté està integrat pels mots considerats com a correctes per la norma (en el cas de la llengua catalana, per la norma acadèmica). Un diccionari és descriptiu si recull la totalitat dels mots usats efectivament pels parlants, amb independència de la seva correcció. La majoria de diccionaris generals que no han estat elaborats per una institució normativa es troben a cavall entre un i altre tipus: inclouen el conjunt dels mots acadèmicament correctes, però n'integren d'altres d'una freqüència d'ús molt alta i d'abast geogràfic generalitzat. Però, això no obstant, no perden de vista una funció orientadora de l'ús correcte.

(3) Cal precisar que un mot manllevat d'una altra llengua també pot ser considerat català, si el sistema l'ha assumit com a propi i amb independència de la seva adaptació gràfica o formal. Un mot com *espagueti* és avui dia un mot català, en aquest cas adaptat gràficament (incorporació de la *e* inicial, simplificació de la doble *r*) i morfològicament (el seu plural és *espaguetis*); però si el diccionari normatiu conté *allegretto*, tot i no haver estat plenament adaptat en la forma gràfica, significa que també és un mot correcte.

(4) Cal no perdre de vista que una llengua amb una única opció expressiva està destinada, a la llarga, a ser substituïda per una altra llengua concurrent que abasti la diversitat funcional de necessitats comunicatives i expressives.

1.3. Procés de treball

Posar al dia un diccionari (i sobretot un diccionari que no ha estat revisat periòdicament) respectant els supòsits que s'han explicat més amunt, requereix una organització complexa de feines i funcions, que en el cas del NDNLIC s'han centrat en dos punts:

- La incorporació al diccionari de paraules generades pels diversos usos socials i pels avenços de la ciència i la tècnica.
- L'actualització dels continguts (definicions, exemples, accepcions i criteris lexicogràfics) del DGLC i l'elaboració dels articles corresponents a les paraules noves.

En aquesta perspectiva, mirant alhora de rendibilitzar aquest treball per a utilitzacions posteriors de caràcter divers, s'ha distribuït el treball en tres etapes.

En una primera etapa s'ha inclòs la **constitució d'una base de dades general informatitzada**⁵ (BDOL)⁶ que conté, a més del DGLC, paraules de lèxic comú i de lèxics *marcats*⁷ recollides de fonts diverses (diccionaris, vocabularis especialitzats, reculls dialectològics, treballs inèdits, etc.).⁸

Paral·lelament a aquesta tasca, també s'ha inclòs en la primera etapa un estudi del *Diccionari general* de Pompeu Fabra amb dues finalitats: a) l'anàlisi del text en ell mateix, marcant els continguts que avui dia poden ser considerats obsolets (i, alhora, detectant possibles errades del diccionari); i b) l'anàlisi dels criteris implícits amb què Fabra va elaborar el *Diccionari general*.

La segona etapa consisteix en la **confecció del Nou diccionari normatiu de la llengua catalana**. En aquesta etapa es fixen els criteris lexicogràfics d'elaboració del diccionari, a partir de l'estudi del DGLC a què acabem de fer referència i d'estudis de qüestions lingüístiques conflictives; se seleccionen les entrades, les subentrades i les altres informacions pertinents que han de figurar en el diccionari;⁹ es revisen els articles antics, i s'elaboren articles nous.

La tercera etapa comporta la **creació de la base de dades específica del NDNLIC (NOUDIC)**, un cop ha finalitzat el procés d'elaboració de tots els materials. Aquesta base de dades conté el material complet i organitzat en articles del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana*.

2. LA BASE DE DADES GENERAL (BDOL)

2.1. Constitució

La constitució de la *base de dades de les Oficines Lexicogràfiques* (BDOL) s'ha dut a terme amb l'objectiu principal de disposar d'un conjunt de materials lexicogràfics

(5) La base de dades constituïda, si és actualitzada permanentment, permetrà que la Secció Filològica disposi de materials prou importants per fer descripcions acurades i justificades de determinats aspectes del lèxic de la llengua.

(6) BDOL significa 'base de dades de les Oficines Lexicogràfiques'.

(7) Es considera *lèxic marcat* tots els subsistemes de mots caracteritzats dialectalment o funcionalment per alguna especificitat restrictiva: l'àmbit geogràfic en què s'usen, el seu caràcter històric, la pertinença a un determinat registre temàtic (la terminologia) o formal (el grau de formalitat quant als nivells expressius: formal, informal, vulgar, etc.).

(8) Els criteris que han determinat la selecció dels diccionaris font han estat purament quantitius: han entrat a BDOL els diccionaris que contenen un 15 % d'informació diferent en relació amb la que conté el DGLC.

(9) En aquest punt cal fer esment que la responsabilitat de la selecció d'entrades noves està distribuïda entre la Secció Filològica i la resta de seccions de l'Institut. La Secció Filològica es fa càrrec de la selecció d'entrades noves de lèxic comú, de dialectalismes i de termes argòtics. Les altres seccions de l'IEC (Secció Històrico-Arqueològica, Secció de Filosofia i Ciències Socials, Secció de Ciències i Tecnologia, i Secció de Ciències Biològiques) s'ocupen de la selecció de la terminologia especialitzada i de l'atribució de definicions als termes seleccionats.

en un format que permeti, d'una banda, realitzar tota mena d'estudis lèxics i, de l'altra, furnir dades per a qualsevol projecte lexicogràfic.

Fins ara ha servit per establir els criteris en què es basa el DGLC i els que s'han aplicat en l'elaboració del nou diccionari, i, d'altra banda, ha permès de disposar de dades per a la redacció del NDNLC.

2.2. Estructura

Els camps en què s'estructura cada registre d'aquesta base de dades lexicogràfica es poden dividir en quatre blocs ben diferenciats segons el tipus d'informació que contenen:

- En la part del registre, corresponent a la **identificació** del mot, hi consten l'*entrada*, que és el mot de referència per a totes les fonts; un *codi numèric* d'identificació del mot, que és assignat automàticament pel programa informàtic, i un seguit de *dades complementàries* comunes a totes les fonts.
- En la part corresponent a la **informació procedent de les fonts**, hi figuren diversos camps, que inclouen informació específica procedent d'una font. En aquests camps s'hi especifiquen: la *font* de procedència de les informacions i totes les *informacions* contingudes en aquesta font.
- La tercera part, que correspon a les **propostes lèxiques**, reproduïx en forma de camps l'estructura dels articles del DGLC, i conté tota la informació que sobre un mot proposen les Oficines Lexicogràfiques per al NDNLC. Aquesta proposta pot coincidir amb les informacions que consten al DGLC, però també pot ser parcialment o totalment nova respecte al DGLC, quan es tracta d'una entrada nova o de la modificació d'un article del diccionari Fabra.
- La darrera part de cada registre dóna raó de la **gestió** de les dades, que indica l'etapa d'elaboració en què es troba cada fitxa lexicogràfica (definitiva / provisional / pendent d'estudi, etc.) i les etapes per les quals ha passat.

2.3. Consultes

L'estructura de la base de dades dóna la possibilitat de recuperar selectivament les informacions introduïdes, la qual cosa ha servit per detectar errors i incoherències de tota mena que hi pogués haver en el DGLC, per elaborar criteris lexicogràfics, per homogeneïtzar entrades de característiques semblants, etc.

La recuperació de dades de BDOL pot tenir dues formes: en línia, a través dels terminals de l'ordinador, o bé en suport imprès en forma de llistats. La selecció d'un o altre format depèn del tipus de consulta que es vol fer, del temps que s'inverteix en el procés i de la quantitat de dades que es pretén recuperar.

3. L'ELABORACIÓ DEL NDNLC

L'elaboració pròpiament dita del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana* ha estat distribuïda en cinc fases, tal com sintetitza el quadre annex al final d'aquest article. Cada fase implica un conjunt de treballs i un seguit de decisions que conflueixen al final de tot el procés i que constitueixen un pas important en la confecció del text del diccionari. En aquestes fases es tracten els temes següents: l'elaboració de criteris lexicogràfics, l'actualització de la nomenclatura del DGLC, l'elaboració d'articles, l'aprovació del text del diccionari i la publicació de l'obra.

3.1. Fase primera: elaboració de criteris lexicogràfics

Aquesta fase, que culmina amb la fixació dels criteris lexicogràfics que s'han de seguir en l'elaboració del *nou diccionari*, està estretament lligada, com ja s'ha dit, a l'estudi del DGLC, perquè l'elaboració del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana* s'ha de basar, sempre que sigui possible i racional, en els criteris utilitzats en el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra. Per aquest motiu, un estudi aprofundit del DGLC permet:

- Explicitar els criteris d'elaboració implícits en el DGLC.
- Determinar quins d'aquests criteris han estat modificats posteriorment per la Secció Filològica.
- Decidir en quins casos cal seguir el criteri de Fabra, en quins altres el de la Secció Filològica, o bé si cal refusar el criteri inferit i establir-ne un de nou.
- Establir criteris, en els casos en què no s'ha pogut detectar cap sistematicitat en el *Diccionari general*.

L'estudi dels criteris de Fabra, que és el fonament d'aquesta primera fase, comença amb l'anàlisi de totes les informacions que pot contenir un article del DGLC, encara que no apareguin de manera sistemàtica en cada un dels articles. També explícita com es representen determinades informacions i en quin punt de l'article se situen.

A més de l'estudi sistemàtic, es fa una lectura del text del DGLC per detectar els errors que pot contenir i una correcció posterior dels errors detectats.

Es pot sistematitzar l'estudi de les informacions que dóna el DGLC en tres apartats, que fan referència als tres eixos d'una obra lexicogràfica: les entrades, els articles i l'estructura general.

3.1.1. Entrades

L'estudi de les entrades abasta les entrades pròpiament dites, que encapçalen l'article i que en el DGLC estan escrites en negreta, i les formes alternatives, que gene-

ralment segueixen l'entrada i tenen representacions tipogràfiques diferents (amb lletra negreta separades de l'entrada per una coma o amb lletra cursiva i entre claudàtors).

En l'estudi de les entrades es tenen presents dos tipus d'informacions:

D'una banda, informacions que fan referència al segment entrada i tracten del tipus d'entrades (paraules, locucions, afixos), de la seva representació gràfica (qüestions ortogràfiques, formes alternatives) i dels aspectes morfològics (formes flexionades, forma dels afixos).

D'altra banda, informacions que fan referència a les relacions entre les entrades, i que, per tant, serveixen per estudiar les entrades com a integrants de la nomenclatura del diccionari (proporció d'entrades de lèxics marcats, tractaments dels homògrafs, etc.).

A partir dels estudis elaborats s'estableixen els criteris següents:

- Criteris d'inclusió d'entrades procedents de lèxic comú, de les diverses llengües d'especialitat, dels diferents dialectes geogràfics, i d'inclusió de termes d'argot i de manlleus.
- Criteris d'inclusió de noms propis, sigles, acrònims, marques registrades, locucions, i també prefixos, sufixos i formes prefixades i sufixades.
- Criteris d'inclusió de derivats aspectius i de derivats adverbials en *-ment*.
- Criteris d'inclusió d'entrades de noms i adjectius amb una flexió diferent de la general: entrades en plural, entrada d'una sola forma (masculina o femenina) en els adjectius, etc.
- Criteris per determinar la conveniència d'establir entrades diferents en el cas d'homògrafs, formes alternatives, formes femenines d'alguns substantius, formes del participi dels verbs, etc.
- Criteris per fixar la grafia dels mots compostos, dels manlleus, dels cultismes i d'altres casos vacil·lants.
- Criteris de representació de les formes flexionades regulars en els noms i els adjectius.

3.1.2. Articles

L'estudi dels articles abasta totes les informacions que conté o pot contenir un article del DGLC després de l'entrada. Les informacions sobre el contingut, que són molt diverses, es poden agrupar en quatre blocs específics: el primer fa referència als aspectes complementaris de l'entrada, el segon bloc tracta del contingut de les accepcions, el tercer estudia les subentrades i el quart abasta les relacions entre els continguts d'articles diferents.

a. Informacions complementàries a l'entrada: Inclou l'estudi de les informacions sobre la procedència o la forma de l'entrada (informacions etimològiques i morfològiques). Aquests estudis permeten establir els criteris següents:

- Criteris d'inclusió d'informació sobre l'etimologia d'una entrada, sobre la inclusió d'informacions adjuntes a l'etimologia: llengua d'origen, forma gràfica i pronúncia del mot original.
- Relació de les llengües d'origen que han de constar en el *Nou diccionari*.
- Criteris d'inclusió i de representació de formes irregulars de plurals, en els noms, i de formes flexionades, en els verbs.

b. Informacions de les accepcions: Aquest bloc d'estudis sobre l'article se centra en les informacions que contenen cada una de les accepcions i subentrades de l'article. Cada article conté una accepció o diverses accepcions, i tant en un cas com en l'altre cal veure les informacions de cada accepció. Aquestes informacions poden ser sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques:

- Les **informacions sintàctiques** fan referència a la categoria gramatical general i a la subcategorització dels mots. L'estudi del DGLC serveix per determinar les categories gramaticals que apareixen en els articles, com i en quins llocs de l'article es representen, i quantes accepcions afecten.
- Les **informacions semàntiques** apareixen en les definicions i en algunes marques valoratives, representades en el DGLC per abreviatures com ara *fig.*, *per ext.*, etc., que contenen els articles. De les definicions convé analitzar-ne els tipus en relació amb els diversos grups morfològics i amb els grups semàntics, tenint en compte el nombre d'accepcions dels articles.
- Les **informacions pragmàtiques** inclouen les marques d'ús, representades al DGLC per abreviatures com ara *pop.*, *fam.*, *vulg.*, etc., i els exemples. El seu estudi fa palès l'abast dins l'article de les marques d'ús, l'esquema dels exemples i el tipus d'entrada que inclou exemples.

Els estudis que acabem d'esmentar, com en el cas de les entrades, serveixen per elaborar un seguit de criteris per al NDNL:

- Relació de les categories gramaticals i de les possibles combinacions de categories per al *Nou diccionari*, amb les abreviatures corresponents.
- Criteris sobre l'obligatorietat d'informació de les categories gramaticals i el seu abast, és a dir, quan una categoria afecta el conjunt de l'entrada, quan s'aplica a una o més d'una accepció concreta i quan s'aplica només a un exemple o a una subentrada concreta.
- Criteris per determinar en quins casos el subjecte i els complements del verb definit formen part de la definició i com es representen.
- Relació de les valoracions semàntiques que s'han de fer servir en el nou diccionari, amb les abreviatures corresponents.
- Criteris d'inclusió de valoracions semàntiques i l'abast que han de tenir dins l'article.
- Criteris referents a la definició, que en determinen els trets bàsics i els trets co-

muns a diversos grups d'entrades, atenent a la categoria gramatical, als marcadors morfològics de l'entrada i als camps semàntics.

- Relació de les marques d'ús que s'han d'emprar en el diccionari, amb les abreviatures corresponents.
- Criteris d'inclusió de marques d'ús i de l'abast d'aquestes marques dins de l'article.
- Criteris per determinar què s'entén per exemple en el NDNLC.
- Criteris d'inclusió d'exemples en una accepció i del tractament d'exemples inadequats (obsolets, ofensius per a algun grup social, etc.) que hi pugui haver en el DGLC.

c. **Subentrades:** Les subentrades són les informacions lèxiques que contenen els articles i que, juntament amb les entrades, formen la nomenclatura del diccionari. Com que el diccionari no dóna com a entrades els sintagmes travats, els articles contenen en el seu interior la part de la nomenclatura del diccionari que correspon als sintagmes.

L'estudi de les subentrades inclou l'establiment de la tipologia de les expressions (locucions, sintagmes i frases fetes) i la detecció dels criteris d'inserció d'una subentrada en un article.

D'aquests estudis, se'n desprenen els criteris següents:

- Criteris per determinar què s'entén per subentrada en el NDNLC.
- Criteris d'inclusió de subentrades referits a l'entrada a la qual van lligades i sobre la seva ordenació dins l'article.
- Criteris sobre les informacions adjuntes opcionals i obligatòries de les subentrades.

d. **Remissions:** Els articles del diccionari es relacionen entre si a través de les remissions, i, d'aquesta manera, palesen les seves relacions sinònimes. L'estudi d'aquestes relacions permet establir els criteris pels quals Fabra suposadament prioritzà una entrada per sobre d'una altra i controlar si són aplicats sistemàticament en el DGLC. Permet, també, d'establir els criteris per determinar l'ús de les remissions i la seva representació en el *Nou diccionari normatiu*.

3.1.3. Estructura

En l'estudi del DGLC cal buscar, també, els criteris referents a l'estructura:

- L'estudi de la macroestructura serveix per analitzar l'ordenació de les entrades i els aspectes tipogràfics que afecten el conjunt del diccionari.
- L'estudi de la microestructura del diccionari serveix per fer un inventari de les informacions que pot contenir un article, analitzar-ne l'opcionalitat, l'ordre d'aparició i la representació tipogràfica.

A partir dels criteris detectats en l'estudi s'estableixen els criteris següents:

- Criteris sobre les informacions que ha de contenir una accepció, sobre la situació, l'ordre i les relacions que mantenen entre si les diverses accepcions.
- Criteris d'ordenació de les diverses accepcions (semàntics, cronològics, gramaticals, etc.) i d'ordre de prioritats entre aquests diversos criteris.
- Criteris sobre l'ús dels diferents tipus de separadors d'accepcions (barra, doble barra i punt i a part).

3.2. Fase segona: actualització de la nomenclatura

La constitució de qualsevol base de dades lexicogràfica, un cop confeccionats els programes que han de sostenir-la, requereix de seleccionar les fonts que, seguint criteris explícits, han de furnir els futurs diccionaris d'entrades lèxiques. Un cop fixada la selecció, cal preparar les dades convenientment, introduir-les a la base de dades seguint un protocol rígidament sistemàtic i, finalment, verificar-les per garantir-ne la fidelitat a les fonts.

Així, de cara a l'elaboració de la nomenclatura del *Nou diccionari normatiu*, es procedeix a una selecció de les entrades que constitueixen la base de dades lexicogràfica (que provenen tant del DGLC com d'altres fonts seleccionades) i a l'aprovació de la selecció feta.

3.2.1. Fonts de BDOL

Les fonts que es tenen en compte a l'hora de constituir BDOL són de diversos tipus: algunes són de lèxic general i altres de lèxics marcats o específics. Els tipus de fonts més rellevants han estat els següents:

- a. **Diccionaris de llengua:** Tenint en compte que l'objectiu principal d'aquesta base de dades és l'actualització del DGLC, és lògic que la font principal sigui el mateix DGLC (2a edició), completat amb les addicions, les modificacions i les supressions tant d'entrades com d'accepcions aprovades per la Secció Filològica i publicades en els *Documents de la Secció Filològica, I i II*.

Una font d'importància destacada és el *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana, per tal com ha estat avalat per l'IEC i ha pogut fer, així, una funció de suplència del diccionari normatiu actualitzat.

D'entre diversos diccionaris monolingües i plurilingües, es seleccionen els que presenten diferències superiors al 15 % respecte al DGLC. Les diferències poden consistir en addicions o modificacions tant d'entrades com d'accepcions.

- b. **Diccionaris especialitzats, vocabularis i reculls:** En la selecció de les fonts de terminologia i d'argot, a més dels diccionaris de lèxic general, es tenen en

compte diversos diccionaris especialitzats, els mots aprovats pel Consell Supervisor del Termcat, altres vocabularis, glossaris d'obres generals, articles diversos i reculls publicats en revistes.

Per a la terminologia, abans d'escollir els vocabularis especialitzats que serveixen per furnir la base de dades, s'estableixen setanta àrees temàtiques, sobre la base de l'anàlisi de les àrees fixades pel Termcat, la *Gran enciclopèdia catalana*, la classificació decimal universal per a biblioteques i el nomenclàtor temàtic de la UNESCO i els suggeriments de les seccions de l'IEC.

- c. **Materials inèdits:** Una font important d'informació són materials inèdits de procedències diverses, alguns dels quals són sol·licitats per les Oficines Lexicogràfiques i d'altres corresponen a l'oferiment espontani de les persones que els han elaborat.

Dels materials no publicats cal destacar principalment:

- Un primer bloc constituït per neologismes de tres procedències: a) la premsa (neologismes de l'Observatori de Neologia),¹⁰ b) obres literàries (recull de neologismes literaris elaborat per Júlia Butiñà a partir d'un buidatge de «Les Millors Obres de la Literatura Catalana») i c) les aportacions fetes pel Servei de Correcció de l'IEC.
- Un segon bloc constituït pel material fornït pels mitjans de comunicació (inventaris procedents de serveis lingüístics de publicacions periòdiques i d'emissores de ràdio i televisió).
- Un tercer bloc que afecta la terminologia i que està integrat per inventaris d'algunes àrees temàtiques que el Termcat proporciona a les Oficines partint dels materials que conté la seva base de dades.

- d. **Col·laboracions personals:** Una part del material de la base de dades sorgeix de col·laboracions personals, entre les quals es poden destacar les següents:

- Llistes elaborades per membres de la Secció Filològica, parlants d'alguna de les variants diatòpiques del català, que contenen mots representatius dels diferents àmbits dialectals.
- Propostes de noves entrades i noves accepcions i de correcció d'errors detectats en el DGLC, fets per persones molt diverses al llarg dels anys i recollits per les Oficines Lexicogràfiques.

Un cop les fonts són seleccionades, es fa un treball de preparació per a la introducció de les informacions a BDOL. Es segueixen dos procediments diferents per introduir les dades:

- L'escanerització de textos serveix per introduir el text del DGLC, font principal de BDOL. S'introdueix en primer lloc el text de la primera edició del DGLC, i s'hi incorporen posteriorment les diferències detectades entre la primera i la segona edició.¹¹

(10) L'Observatori de Neologia acull un projecte de recerca subvencionat per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans que consisteix en la recopilació en suport automàtic de les paraules noves que des de 1989 van apareixent a la premsa editada a Barcelona.

(11) L'escanerització del DGLC s'ha realitzat en col·laboració amb el projecte del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, del mateix IEC, i amb el Servei de Tractament de Textos Catalans de la Universitat de Barcelona.

- Les dades procedents d'altres fonts són introduïdes a BDOL manualment.¹²

3.2.2. Selecció de nomenclatura

Amb les informacions procedents de les diferents fonts contingudes a BDOL, es fa una primera selecció de dades amb l'objectiu de delimitar la nomenclatura del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana*.¹³

a. Criteris

Els criteris bàsics per a la selecció d'entrades de BDOL s'estableixen tenint en compte quatre elements:

- Que el text del DGLC, que és el text de base del NDNLC, s'havia de respectar al màxim possible. En la selecció, doncs, s'han recollit (amb algunes esmenes) totes les entrades que conté el DGLC.
- Que l'objectiu del treball és confeccionar un diccionari de llengua general (i no pas un diccionari especialitzat). Aquest objectiu ha fet que s'hagi hagut de prescindir dels termes massa especialitzats que el parlant mitjanament culte no empraria espontàniament.
- Que els parlants dels diferents dialectes del català s'hi han de sentir representats. Tot i que no es tracta d'un diccionari dialectal, s'han de recollir les formes pròpies dels grans dialectes catalans (tenint presents els criteris restrictius sobre els mots dialectals aprovats i publicats per la Secció Filològica als *Documents de la Secció Filològica, II*) perquè el diccionari sigui equilibrat des del punt de vista de les variants geolingüístiques.
- Que l'extensió del NDNLC no ha de sobrepassar en més d'un 30 % l'extensió del DGLC.

b. Procés de selecció

Pel que fa a la nomenclatura ja existent al DGLC, el procés de selecció ha consistit en la proposta de supressió d'algunes entrades del *Diccionari general* a partir de la lectura acurada que s'ha fet del text de Fabra i els criteris aprovats per la Secció Filològica.¹⁴

El procés de selecció de les entrades noves s'ha fet sobre els llistats obtinguts de BDOL. A cada entrada dels llistats esmentats se li ha atribuït un codi numèric que indica el grau d'importància per ser incorporat al NDNLC.

Els llistats s'han distribuït, segons el tipus d'unitats lèxiques, en quatre blocs per tal de facilitar el treball als diversos especialistes i assessors:

- a) **Lèxic comú.** Les entrades corresponents a aquest bloc de llistats han estat seleccionades pels membres de la Secció Filològica.

(12) Aquesta tasca l'han dut a terme becaris col·laboradors, tots estudiants de filologia catalana.

(13) Aquesta selecció de dades ha estat necessària, tot i que les informacions ja havien estat introduïdes de manera selectiva, a causa de la diversitat de les fonts que s'han incorporat a BDOL, de la multiplicitat d'especialistes que hi han intervingut i de l'extensió del període temporal en què s'ha realitzat la introducció de les dades.

(14) Les supressions que s'han dut a terme solen ser de fitxes que inclouen entrades poc documentades, absolutes, massa especialitzades en qualsevol aspecte (tècnic, dialectal, argòtic), barbarismes innecessaris, etc., o, simplement, que no s'adeqüen als criteris fixats per la Comissió Lexicogràfica (criteri sobre la supressió dels noms propis com a entrades de diccionari, criteris sobre els gentilicis, criteri sobre els participis adjectivats, etc.).

- b) **Terminologia.** De la selecció de termes, se n'han fet càrrec els especialistes de les diverses àrees del saber, membres de les seccions de l'Institut d'Estudis Catalans o d'alguna de les seves societats filials.
- c) **Dialectalismes.** La selecció de dialectalismes ha estat fruit d'un recull que han fet membres de la Secció Filològica parlants de les diferents varietats dialectals, revisats a continuació per dos lingüistes també parlants de la mateixa varietat dialectal.
- d) **Argot.** La selecció de l'argot l'han feta lingüistes de generacions diferents, per tal d'aconseguir que els termes fossin compartits per una part presumptament representativa de la societat.

Les Oficines Lexicogràfiques, un cop lliurats els diferents llistats, han acarat les diverses qualificacions donades a cada un dels mots i han elaborat una proposta d'acceptació. Aquesta proposta ha passat sistemàticament a la consideració de la Comissió Lexicogràfica i de les seccions de l'IEC.

c. Selecció de manlleus

Paral·lelament i complementària a les tasques de selecció que acabem de veure, les Oficines Lexicogràfiques han preparat la documentació de base per a la discussió sobre la incorporació de manlleus al *Nou diccionari normatiu*.

Per facilitar la selecció dels manlleus als membres de la Comissió Lexicogràfica i als membres de la Secció Filològica, atès que es tracta d'un tipus de mots especialment polèmic, s'ha elaborat un estudi detallat de cada cas a partir d'una graella de criteris:

- a) La documentació del mot en les fonts de referència [1) *Diccionari general de la llengua catalana*, 2) *Diccionari de la llengua catalana*, 3) *Diccionari català-valencià-balear* o *Diccionari etimològic i complementari de la llengua Catalana*, 4) Sense cap documentació].
- b) El grau de necessitat d'aquest mot, per a la qual cosa s'ha indicat si hi havia un recanvi genuí que pogués expressar la mateixa idea.
- c) La indicació del registre del mot, per comprovar si hi ha o no canvi de registre respecte al mot que la llengua ja posseeix.
- d) El grau d'adaptació del mot al sistema lingüístic.

3.3. Fases tercera i quarta: elaboració d'articles i elaboració del text del diccionari

Els criteris d'elaboració dels articles del NDNLIC aprovats per la Secció Filològica són aplicats en el text del DGLC i serveixen de pauta per a l'elaboració dels articles nous.

Per dur a terme aquesta tasca, les Oficines Lexicogràfiques han redactat uns documents de treball que permeten transformar els criteris elaborats en la fase anterior en instruccions clares i precises. Aquests documents d'instruccions permeten que tot el conjunt de col·laboradors dugui a terme la regularització del text del DGLC i l'elaboració d'articles nous d'una manera ràpida, coherent i segura.

3.3.1. Regularització del text del DGLC

Un cop establerts els criteris definitius, i com a primer pas en l'elaboració del text del NDNLG, s'han d'aplicar aquests criteris al text del DGLC per tal de regularitzar-lo d'acord amb els nous criteris. Aquest treball es realitza a partir dels llistats extrets de BDOL, que contenen tota la informació del DGLC sobre el punt corresponent.

3.3.2. Actualització dels continguts

Regularitzat el text del DGLC, se n'actualitzen els continguts, fet que comporta modificacions i addicions respecte als articles del diccionari de Fabra, que es poden esquematitzar en els punts següents:

- a) Supressió d'alguns dels significats del DGLC, perquè són erronis o massa especialitzats.
- b) Modificació o supressió de definicions, exemples, sinònims i remissions del text del DGLC considerats obsolets, incomplets o marcats ideològicament.
- c) Elaboració de les noves accepcions, que recullen tota la informació pertinent continguda en les fitxes.
- d) Incorporació de les marques d'ús corresponents als mots.
- e) Incorporació d'exemples que il·lustren els usos de les entrades.
- f) Incorporació de subentrades que completen la nomenclatura del diccionari.

3.3.3. Elaboració d'articles nous

L'actualització de la nomenclatura del DGLC comporta, finalment, la incorporació de tots els neologismes de cada tipus de lèxic (lèxic comú, dialectalismes, argot i terminologia),¹⁵ que han estat seleccionats pels diferents especialistes. Per a aquests casos, s'elaboren els articles complets del diccionari seguint els criteris aprovats per la Secció Filològica i les informacions recollides de les diverses fonts. L'elaboració d'aquests articles inclou les quatre operacions següents:

- a) L'establiment de la forma de l'entrada.

(15) En aquest cas es consideren neologismes tots aquells mots que no tenien entrada en el DGLC.

- b) La selecció de les informacions complementàries de l'entrada (morfològiques i etimològiques).
- c) La selecció d'informacions sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques per als nous articles.¹⁶
- d) La selecció de subentrades i l'elaboració de la definició per a cada una de les subentrades.¹⁷

3.3.4. Revisió

El procés d'elaboració del *Nou diccionari normatiu* es tanca amb tres fases de revisió del text final: la primera revisió la duen a terme les Oficines Lexicogràfiques; la segona, les diverses seccions de l'Institut; i la darrera, la Secció Filològica.

La primera revisió del text del *Nou diccionari* consisteix en una lectura del text final amb dues finalitats bàsiques:

- a) Comprovar que els criteris lexicogràfics aprovats s'han aplicat uniformement i sistemàtica.
- b) Comprovar que les informacions que conté cada un dels articles no són repetitives ni incoherents.

La primera revisió del text ben segur que detecta algunes incongruències i porta a alguns canvis en les propostes que en el seu moment han fet els especialistes i assessors que han elaborat i revisat els articles per blocs temàtics. Aquest fet pot provocar ambigüitats o errors, sobretot en la terminologia.

En la segona revisió, per tal d'abordar els possibles errors fruit de la primera revisió, es tramet a les seccions de l'IEC el llistat dels canvis que s'han fet en cada cas, perquè comprovïn que no s'hi hagi introduït cap equivocació en les definicions de conceptes científics i tècnics.

La tercera i última revisió, que duen a terme la Comissió Lexicogràfica i la Secció Filològica, consisteix a fer una lectura del text del *Nou diccionari normatiu* amb la finalitat de comprovar que les revisions anteriors s'han fet correctament i poder així presentar el text al Ple de l'Institut d'Estudis Catalans perquè sigui aprovat.

L'actualització del *Diccionari general de la llengua catalana* és un projecte institucional de l'Institut d'Estudis Catalans, que té el mandat de la societat de regular i normativitzar la llengua. Cal, doncs, que l'Institut aprovi en sessió plenària el text del *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana*.

3.4. Fase cinquena: publicació del *Nou diccionari*

El projecte d'actualització del DGLC culmina amb la creació d'una base de dades específica només per al text del *Nou diccionari normatiu*, a partir de la qual s'iniciarà la cinquena fase del projecte: la publicació del NDNL.

(16) La multiplicitat de fonts que constitueix BDOL fa que en moltes ocasions hi hagi informacions contradictòries d'un mateix mot o d'un mateix article. Per solucionar el problema quan hi ha divergència, es demana als especialistes que seleccionin les informacions pertinents, i les Oficines Lexicogràfiques apliquen els criteris del NDNL a les informacions seleccionades.

(17) Com en el cas de la selecció de la nomenclatura i de l'actualització dels continguts, intervenen dos grups d'especialistes en l'elaboració dels articles:

– Per al lèxic comú, els dialectalismes i l'argot, els articles són elaborats a les Oficines Lexicogràfiques partint de les informacions recollides en les diverses fonts. És la Comissió Lexicogràfica qui els dona el vist-i-plau i en proposa l'aprovació a la Secció Filològica.

– Per a la terminologia, són els membres de les seccions o de les societats filials de l'IEC els qui elaboren les definicions dels termes partint, també, del material contingut a BDOL. Les Oficines Lexicogràfiques completen la resta dels articles.

La publicació de l'obra inclou, d'una banda, totes les tasques pròpies de l'edició d'un llibre (elaboració d'un programa d'edició, correcció d'originals, galerades i pàgines, etc.), i, de l'altra, l'edició del text del diccionari en suport informàtic.¹⁸

És evident que tota la feina exposada en aquest article fóra debades si el *Nou diccionari normatiu de la llengua catalana* no és assumit per les institucions del país com a instrument fonamental per a la normalització lingüística i si la societat catalana no l'acull com a eina fonamental de treball i de consulta.

Estiu 1994

M. TERESA CABRÉ
MARIA BOZZO
ÀNGELS EGEA
MARTA JUNCADELLA
CAROLINA SANTAMARIA

Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BASTARDAS, J.; CABRÉ, T.; ALSINA, V.; BOZZO, M.; JUNCADELLA, M.; SANTAMARIA, C. (1992) «Normativa lèxica del català. L'actualització del *Diccionari normatiu*». A: *XXe Congrés Internacional de Linguistique et Philologie Romanes*. Tome IV, Section VI-Lexicographie/Iberoromania. Zurich.
- FABRA, P. (1932) *Diccionari general de la llengua catalana*. Llibreria Catalònia, Barcelona.
- (1982) *Diccionari de la llengua catalana (1a ed.)*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- (1993) *Diccionari de la llengua catalana (3a ed. ampliada i actualitzada)*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- (1991) *Documents de la Secció Filològica, I*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- (1993) *Documents de la Secció Filològica, II*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- RAFEL, J. (1987) «El "Diccionari del Català Contemporani"». *Serra d'Or*, núm. 333, pàg. 428-431.

(18) La feina, però, no s'acaba amb la publicació del *Nou diccionari normatiu*. La societat i la llengua evolucionen constantment i aquesta evolució ha de recollir-se sistemàticament en els materials de les Oficines Lexicogràfiques de cara a les noves edicions del diccionari.

Cal tenir en compte també que el període en què s'ha preparat la primera edició del diccionari no ha bastat per tractar sistemàticament tota la seva informació. Les noves edicions hauran d'anar superant progressivament les anteriors.

El fet de disposar d'una base de dades en suport automàtic (BDOL) facilitarà aquests treballs de revisió i reactualització del diccionari. Una base de dades d'aquesta mena pot esdevenir el punt de partida fonamental per a qualsevol projecte lexicogràfic i per a qualsevol estudi sobre lèxic. Per aquest motiu, la voluntat de les Oficines Lexicogràfiques és que, en el futur, la base de dades del diccionari sigui una eina de consulta a l'abast de tota la comunitat investigadora i punt de suport per a la normalització de la llengua.

ELABORACIÓ DEL NOU DICCIONARI NORMATIU DE LA LLENGUA CATALANA

